
LATINA

1. – 4. ročník čtyřletého gymnázia
4. – 8. ročník osmiletého gymnázia

I. Charakteristika a cíle předmětu

Cílem vyučování latinskému jazyku je zprostředkovat žákům obecnější poznatky o systému jazyka, které mohou uplatnit jak v mateřském jazyce, tak při studiu cizích jazyků. Znalost latinské slovní zásoby vede ke snazšímu porozumění terminologii vědních oborů, která je založena na latině. Přednost latinského jazyka ve srovnání s jinými vyučovacími předměty spočívá v tom, že rozvíjí oba typy logického myšlení, a to jak konvergentního (při aplikaci latinské paradigmaticky), tak divergentního (zvláště v oblasti syntaxe a při překládání). Překlad latinského textu vede zároveň ke kultivaci ústního i písemného projevu v mateřském jazyce.

Výuka latinského jazyka dále přispívá k integraci poznatků z dalších oborů (historie, literární historie, literární teorie, filozofie, dějin náboženství, výtvarného umění apod.) a vede k vytváření pracovních návyků i postupů potřebných pro další studium. Předmět zároveň umožňuje i lepší pochopení významu vzdělanosti a společných kořenů evropské civilizace, posiluje vědomí evropské sounáležitosti, přináší vhodné podněty pro utváření mravního vědomí a posílení občanské odpovědnosti.

Cílem výuky latinského jazyka na gymnáziu je:

- porozumění smyslu latinského textu v dobovém kontextu i jeho nadčasové platnosti,
- získání základních znalostí o dějinách římské literatury, jejích žánrech a jejích nejvýznamnějších osobnostech,
- doplnění a prohloubení znalostí o starověkých dějinách a antické kultuře získaných v jiných předmětech,
- osvojení latinské slovní zásoby akcentující význam internacionalismů a terminologie důležitých vědních oborů,
- pěstování pozitivního vztahu ke kulturním tradicím a vzdělání,
- rozvíjení estetického vnímání a upevňování etických i občanských postojů,
- kultivace vyjadřování.

II. Obsah učiva

Obsah učiva latinského jazyka se realizuje ve třech výukových etapách.

1. výuková etapa

Četba latinského textu se správnou výslovností, přízvukem a náležitým členěním věty, základy tvarosloví, stavba jednoduché věty. Překlad jednoduchých samostatných vět či jednoduchých souvětí a nenáročných textů v rozsahu, který umožňuje osvojení slovní zásoby, s důrazem na volbu správných českých ekvivalentů a správného slovosledu v mateřském jazyce. Témata textů případně doplňující „živá slova“ umožňují seznámení se s antickou mytologií a s významnými představiteli řecké kultury.

- Charakteristika jazyka, jeho typ a vztah k ostatním indoevropským jazykům,
- latinská abeceda, výslovnost (výslovnostní norma podle naší tradice, poučení o restituované výslovnosti, délka slabik a přízvuk),
- substantiva, skloňování všech deklinací,
- adjektiva, skloňování obou deklinačních typů,
- adverbia, zejména adverbia tvořená od adjektiv,
- zájmena, postupné osvojování zájmen osobních, přivlastňovacích, tázacích a vztažných, ukazovacích (některá pouze lexikálně),
- číslovky základní a řadové 1 – 10, včetně skloňování, římské číslice, řecké číslovky, které jsou součástí odborných termínů,
- slovesa, 1. – 4. konjugace včetně deponentních sloves a slovesa esse,
- kmen přítomný, indikativ přítomného akt. i pas., infinitiv akt. i pas., imperativ, indikativ imperfekta a futura I. akt. i pas., participium přítomného aktiva,
- kmen dokonavý, indikativ dokonavého aktiva,
- kmen supinový, participium dokonavého aktiva a indikativ dokonavého pas.,
- předložky, frekventované předložky, základní předpony, jejich význam v latinských slovech i ve slovech přejatých do češtiny,
- vazba místních jmen,
- stavba jednoduché věty,
- otázky přímé,
- ablativ časový, dativ přivlastňovací, genitiv přivlastňovací,
- aktivní slovní zásoba v rozsahu 400 slov a slovních spojení s ohledem na významové vztahy mezi slovy,
- četba umělých a upravených textů zaměřených k antické mytologii a antickým exemplům (s ohledem k jejich uplatnění v evropské literatuře a antickém výtvarném umění),
- uvedení do antické mytologie,
- základní poučení o řecké kultuře a o jejích významných představitelích.

2. výuková etapa

Opakování, prohloubení a rozšíření znalostí morfologie, funkce konjunktivu ve srovnání s ostatními slovesnými způsoby, polohě vazby infinitivní a participiální, jednodušší souvětí celky, rozšiřování slovní zásoby, četba a překlad upravených textů zaměřených k antické historii a reáliím veřejného života, přehled o vývoji literatury v Římě (do konce doby Augustovy).

- Stupňování adjektiv a adverbii včetně stupňování nepravidelného,
- ablativ srovnávací prostředku, genitiv partitivní,
- zájmena, přehled skloňování a zájmenná adjektiva,
- číslovky, základní 11 – 1000, řadové 1 – 10, římské číslice, event. lexikálně další číslovky,
- další slovesné tvary, funkce konjunktivu přítomného a imperfekta v jednoduchých větách a ve vedlejších větách účelových a snahových, participium futura a opisné časování činné, přehled infinitivů a infinitivní vazby, ablativ absolutní, konjunktiv plusquamperfekta, věty podmínkové, cum historicum, indikativ plusquamperfekta a futurum II., vyjádření časových vztahů v souvětích, konjunktiv dokonavého aktiva, souslednost časová, nepřímé otázky, gerundium, gerundivum, frekventovaná nepravidelná slovesa,
- rozšíření aktivní slovní zásoby o dalších 400 slov a slovních spojení, s ohledem na významově receptivně přiměřený počet dalších lexikálních jednotek na základě práce s textem,
- četba umělých a upravených textů zaměřených zejména k historii a reáliím,
- stručný přehled literárního vývoje v republikánském Římě doplněný četbou literárních děl v překladu.

3. výuková etapa

Opakování a prohloubení gramatického učiva předchozích ročníků, zejména prohlubování znalostí o latinském souvětí v konfrontaci s mateřským jazykem. Shrnutí poznatků o lexiku, tvorbě slov a jejich struktuře ve spojení s principy tvoření odborné terminologie, četba a interpretace vybraných originálních textů, základní poučení o versifikačním systému, stručný přehled o literárním vývoji v císařské době (doplňný i četbou překladů) a o působení římské, resp. antické literatury v dalším vývoji evropské kultury, základní poučení o středověké latině.

- četba a interpretace originálních textů, vybrané ukázky z díla autorů s ohledem na zastoupení různých žánrů, Caesar, Cicero, Nepos, Catullus, Vergilius, Ovidius, Martialis, příp. další autoři v souladu s rozsahem výuky,
- základní poučení o časovém versifikačním systému,
- stručný přehled literárního vývoje v císařské době doplňný četbou literárních děl v originále i překladech,
- základní poučení o středověké latině doložené jednoduchými ukázkami středověkých textů,
- upevnění a prohloubení poznatků o syntaktických jevech, polovětné vazby, souvětí souřadná a podřadná, další typy vedlejších vět,
- struktura slova, odvozování a skládání slov,
- principy tvoření odborné terminologie na základě latiny a řečtiny,
- rozšíření aktivní slovní zásoby o dalších 300 slov a slovních spojení,
- receptivně přiměřený počet dalších lexikálních jednotek na základě práce s textem.

III. Přístupy k obsahu a organizaci výuky

Předmět latinský jazyk je v učebním plánu označen „R“ – tj. jeho zařazení do ročníku a jeho časová dotace je v plné kompetenci ředitele školy. Doporučuje se koncipovat výuku alespoň jako tříletý kurz (2 hodiny týdně).

Vyučující si vypracovává vlastní časové a tematické rozvržení výuky s ohledem na podmínky školy, zájem a potřeby žáků. Jestliže se jazyku vyučuje po delší dobu než 3 roky, doporučuje se věnovat vyšší počet vyučovacích hodin tématům 2. etapy – morfologie a syntax – a ve 3. etapě tématům zaměřeným na středověké latinské texty a nápisy, s nimiž se žáci bezprostředně setkávají (např. prostřednictvím kulturních památek, latinské nápisy v chrámech aj.). Učební osnovy latinského jazyka jsou koncipovány tak, aby umožňovaly diferenciaci v obsahu i rozsahu výuky. Zvolené metodické postupy by měly povzbuzovat zájem žáků a dávat jim vědomí užitečnosti získávaných poznatků a dovedností. Měly by seznamovat žáky s živým odkazem latiny a antiky, jak se s ním setkávají v denním životě (např. slova přejatá do češtiny z latiny, jazykové internacionalismy, odborná terminologie, latinské nápisy na různých památkách, literární a výtvarné umění inspirované antikou, nově vydávané knihy vztahující se k antice.

Mluvnický výklad by měl učitel spojovat vždy s překladem do latiny. Vést žáky k obsahově jasnému a jazykově správnému překladu. Pokud zadá překlad jako samostatnou nebo kontrolní práci po probrání tematického celku, promítá se preciznost překladu v hodnocení příslušné práce.

I při dvouhodinové dotaci, která je vzhledem k náročnosti latiny nevelká, musí učitel pravidelně gramatické učivo se žáky opakovat a procvičovat.

Odborný gestor: Mgr. Věra Zahradníčková